

NÁBOŽENSKÝ EXTRÉMIZMUS

POZNÁMKY

Ing. Ján **MAREK**

ÚVOD

Viera ľudí v bohov a nadprirodzené sily nás sprevádza od počiatku ľudstva. Tento fenomén prechádzal vývojom a zmenami, ovplyvňoval a ovplyvňuje správanie sa jednotlivcov, aj celých spoločností. S pokrokom vedy dochádzalo súčasne aj k sekularizácii (vyňatí z právomoci cirkvi), ale najmä dnešný spôsob života, ktorý kladie na človeka vysoké nároky a požaduje podávanie vysokých výkonov, spôsobuje potrebu hľadať útočisko, podporu, pomoc, čo využívajú (zneužívajú) rôzne hnutia a náboženské spoločnosti.

V šesťdesiatych rokoch 20. storočia nemala ani jedna vtedy aktívna teroristická skupina náboženský charakter. Zo súčasných známych teroristických skupín má približne štvrtina náboženskú motiváciu. Náboženský extrémisti chcú rýchle zmeny, a aby ich dosiahli, sú pripravení prinášať veľké obete. Všetky prejavy náboženského extrémizmu majú dve spoločné črty – sú násilné až brutálne a sú motivované nesprávnym pochopením náboženstva.

Zmes politickej a náboženskej motivácie môžeme nájsť u mnohých extrémistických skupín, ktoré sa odtrhli od hlavných prúdov, väčšinou mierumilovných náboženských hnutí. Vo všetkých prípadoch boli aktéri presvedčení, že ich čin nebol len obyčajným splnením Božej vôle, ale urýchlením spásy celého ľudstva. Terče a ciele náboženských extrémistov sú vzdialené od cieľov politických, spoločenských alebo územných teroristov. Náboženský extrémisti často presadzujú zvláštnu kombináciu mystických a transcendentných, „Bohom vnuknutých“, cieľov.

Slovo „teror“ sa stalo bežne používaným slovom v politickom zmysle, ako ostrá kritika občianskeho poriadku počas Francúzskej revolúcie na konci 18. storočia. Terorizmus má v úmysle zstrašovať ľudí a spôsobovať im zdesenie. Ospravedlnovanie teroristických činov náboženstvom je veľmi významným a charakteristickým znakom tohto konania. Náboženstvo bolo často zneužitá ako prostriedok slúžiaci na manipuláciu človeka alebo skupín za účelom dosiahnutia vlastných morálne otázných, rôznorodých cieľov. Väčšina ľudí si však legitímne spája náboženstvo s pokojom a mierom, nie s terorom.

V súčasnej dobe bohužiaľ niektoré náboženstvá, ktorým chýba kritický odstup vlastných intelektuálnych elít, poskytujú nielen ideologický podklad, ale často motivujú či opodstatňujú vznik organizačnej štruktúry pre páchatelov teroristických činov. Slovo terorizmus sa čoraz častejšie spája s religióznou motiváciou. ¹⁾ Niektoré skupiny sú inšpirované čisto sekulárnymi dôvodmi – ľavicovou ideológiou, ako to bolo v prípade Svetlého chodníka a Tupac Amaru v Peru alebo Červenej armády v Japonsku – a sú hnané túžbou po etnickom či regionálnom separatizme, ako to je v prípade baskických radikálov v Španielsku alebo kurdských nacionalistov

1) JUERGENSMEYER, M.: Terror in the mind of God.

POZNÁMKY

na Strednom východe. Avšak čoraz častejšie býva takýmto dôvodom náboženstvo. Raz je to v kombinácii s ostatnými faktormi, inokedy ako hlavná motivácia, ktorá podnecuje k teroristickým činom. Spoločné vnímanie nárastu náboženského násillia vo svete sa v ostatnom období opiera o rozrastajúce sa zoznamy, zostavované tými, ktorí tento fenomén skúmajú.

V zozname medzinárodných teroristických organizácií Ministerstva zahraničných vecí USA z roku 1980, by sme len veľmi ťažko mohli nájsť náboženské organizácie. V dnešných európskych či amerických zoznamoch najnebezpečnejších teroristických organizácií je viac než polovica náboženských. Sú medzi nimi židovské, moslimské, budhistické i iné. Podiel náboženských skupín na medzinárodnom terorizme výrazne stúpol. Rovnako aj spojenie náboženstva s terorizmom nie je nový jav.²⁾ V histórii náboženských tradícií (od biblických vojen, cez križiacke výpravy až po obrovské mučenícke činy) násillie striehlo ako temný príznak.

Terorizmus sa zriedka vyskytuje ako osamotený čin. Doterajšie prípady dokazujú, že pre úspešnosť teroristického činu je potrebná jednak podpora komunity a v mnohých prípadoch aj veľká organizačná sieť.

1 PÔVOD NÁBOŽENSKÉHO EXTRÉMIZMU

Náboženský extrémizmus je komplexný problém. Jeho pôvod býva rozmanitý a tých, ktorí sú doňho zapojení, je ešte viac. Možno najčastejšou chybou pri definovaní náboženského extrémizmu je neschopnosť rozlíšiť medzi predpokladanými teroristickými aktivitami a inými formami nátlakových akcií.

Pri štúdiu náboženského extrémizmu, ale i extrémizmu všeobecne býva zdôrazňovaná subjektivita, ktorá údajne zabraňuje definovať tento fenomén. Slovný zvrät „pre jedného extrémistu, pre druhého bojovníka za slobodu“ naznačuje zložitost' definovania náboženského extrémizmu a neutrálneho hodnotového skúmania tohto fenoménu.

Náboženstvo je jeden z najvýznamnejších aspektov globálnej kultúry. V postmodernej dobe sa náboženstvo stáva významným faktorom, ktorý má vplyv na politický vývoj krajiny a na politickú kultúru. Sekularizácia verejnej sféry po druhej svetovej vojne viedla ku vzniku viac či menej fundamentalistických náboženských obcí alebo k presunu religiozity istého typu na etnické, triedne či štátne spoločenstvá.

Na jednej strane je náboženský extrémizmus typický pre krajiny blahobytu, kde je akýmsi vyplnením duchovných potrieb, reakciou na náboženské vyhasínanie, a na druhej strane, v chudobných krajinách tretieho sveta je akousi revoltou a volaním po zmene, resp. obrodením celej spoločnosti. A preto môže náboženský extrémizmus v závislosti od regiónov na seba preberať rôzne formy.³⁾

Príkladom je islamský fundamentalizmus, ktorý je často reakciou na náboženské vyhasínanie, americký pravicový extrémizmus (útok na potratové kliniky bol reakciou blahobytu, to znamená, že ak má človek vyriešené základné materiálne potre-

2) Encyklopedie: Světový terorismus, s. 206.

3) HEELAS, P.: The Spiritual Revolution.

by, začína inklinovať k témam ako feminizmus, ľudské práva, náboženstvo, ochrana prírody, a to radikálnym spôsobom) alebo africký extrémizmus, kde duchovný dokáže nahovoriť na masovú samovraždu stovku ľudí, lebo ich chudoba je taká veľká, že nevidia inú záchranu a formu radikálneho ukončenia pozemského života vnímajú ako jedinou možnú cestu spásy.⁴⁾

Náboženský extrémizmus je globálny jav. Jeho rozhodujúcou črtou je medzinárodná pôsobnosť bez ohľadu na hranice. Odpor proti súčasnému režimu medzinárodných vzťahov a kult násilia posilňuje globálnu solidaritu extrémistických náboženských organizácií a ich pragmatické aliancie s ďalšími teroristickými a kriminálnymi skupinami.

Extrémizmus expanduje a jeho komplexnosť rastie. Náboženský extrémizmus a terorizmus svojím charakterom prekračujú hranice národných štátov a stávajú sa tak destabilizujúcim prvkom celých geografických regiónov sveta. Mimoriadne zaujímavou otázkou je problematika náboženského extrémizmu ako osobitnej formy politického násilia. Náboženský extrémizmus sa dokázal prispôsobiť novým národným a medzinárodným podmienkam a udržiava si vysoký stupeň dynamiky svojho vývoja.

Pri extrémizme sa v slovenskom kontexte zaužívalo delenie extrémizmu na tri základné „varianty“ či „smery“. A to pravicový extrémizmus, ľavicový extrémizmus a náboženský extrémizmus. Pod náboženským extrémizmom sa chápu nábožensky motivované antidemokratické postoje a činnosti, orientované na ustanovenie alebo udržanie teokratického režimu (kňazstvu prináleží bezprostredná politická moc), prípadne porušovanie zásadných demokratických záujmov a základných ľudských práv.

Extrémizmus využíva náboženstvo k presadzovaniu takých záujmov, ktoré vedú k zavedeniu alebo udržaniu teokratického režimu alebo k výraznej intolerancii k osobám iného vierovyznania či k nadmernému obmedzovaniu práv a potlačovaniu ľudskej dôstojnosti príslušníkov vlastného náboženského smeru.

Náboženské, teologické predstavy a východiská sú to, čo odlišuje „náboženský extrémizmus“ od iných „extrémizmov“. Práve východiská a motivácie určujú konanie a ciele skupín a organizácií. Predstavy o usporiadaní politického, ale aj kultúrno-spoločenského a morálneho systému, ktoré vychádzajú z istých predstáv, spojených s nimi alebo inšpirovaných náboženstvom, alebo náboženským učením sa odlišujú od iných hnutí svojou motiváciou a teda aj víziou budúceho usporiadania a presadzovanými riešeniami. Presadzovanie náboženského práva vychádza z náboženských alebo teologických predstáv či učení, ktoré sú implementované do praxe a formujú tak politický, morálny a kultúrno-spoločenský systém.

Náboženský extrémizmus však môže byť prepojený aj s inými smermi extrémizmu, napr. s pravicovým extrémizmom. A práve táto skutočnosť ho robí veľmi ťažko uchopiteľným a definovateľným. Dnes si stále častejšie kladieme otázku, prečo je niektoré náboženstvo násilné? Náboženstvo však v svojej podstate vôbec nie je násilné, jeho centrálnym antropologickým výstupom je pacifizmus. Posvätné nauky,

4) YOUNG, L. A. (ed.): Rational Choice Theory and Religion.

POZNÁMKY

texty, učenia predstavujú hlboko premyslené predstavy pokojnej existencie a koncept mieru a nenásilia je centrálny pre takmer každú náboženskú tradíciu. Avšak titulky dnešných novín sú naplnené náboženským násilím.

Predstavy deštrukcie a násilia sú všadeprítomné. Nájdeme ich v náboženských symboloch, rituáloch, či v mytológii. História nám najlepšie ukazuje ďalekosiahle krvavé stopy v mene „Posvätna“. Môžeme však s určitosťou tvrdiť, že násilie nie je ústrednou témou náboženstva.

2 NÁBOŽENSKÝ EXTRÉMIZMUS V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Extrémizmus (lat. extremus) je záľuba v extrémoch, výstrednosť, krajnosť, výnimočnosť, radikálne konanie, počínanie, názory a pod.⁵⁾ Extrémizmus je konanie jednotlivcov, častejšie však skupín, ktoré nielenže vybočuje zo všeobecne akceptovateľného konania, ale smeruje proti existujúcemu politickému zriadeniu, útočí na základné ľudské práva, spoločenské usporiadanie, život, zdravie, majetok.

2.1 Charakteristika náboženského extrémizmu

Tento pojem je zrozumiteľne charakterizovaný na stránke Ministerstva vnútra SR: „*Extrémizmus označuje konanie a prejavy vychádzajúce z postojov krajne vyhrotenej, demokratického systému nepriateľskej ideológie, ktoré či už priamo alebo v určitom časovom horizonte deštruktívne pôsobia na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty*“.

Ďalšou charakteristickou črtou extrémizmu a s ním spájaných aktivít je, že útočia na systém základných práv a slobôd garantovaný ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi alebo sa snažia svojimi aktivitami uplatňovanie týchto práv sťažiť, či znemožniť. Za ďalšie charakteristické znaky extrémizmu sa považuje snaha o obmedzenie, potlačanie, znemožnenie výkonu základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich pohlavím, národnosťou, rasou, etnikom, farbou pleti, vierovyznaním, jazykom, sexuálnou orientáciou, príslušnosťou k spoločenskej triede, majetkom, ako aj používanie fyzického násilia namiereného voči názorovým či politickým oponentom alebo ich majetku.

Extrémizmus môžeme rozdeliť na:

- *pravícovo orientovaný* – presadzovanie ideí rasizmu, fašizmu, nacizmu a neonacizmu,
- *ľavicovo orientovaný* – charakterizovaný anarchistickými a antiglobalistickými ideami,
- *nábožensky orientovaný* – náboženské zoskupenia, ktoré svojou ideológiou a názormi ohrozujú životy alebo majetok osôb a porušujú všeobecne záväzné právne predpisy.⁶⁾

5) IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M.: Vreckový slovník cudzích slov, s. 256.

6) KELEMEN, M. - HAVAJ, P. - PORADA, V.: Extrémizmus ako bezpečnostná hrozba spoločnosti a občanov, s. 9.

Náboženský extrémizmus je založený na fanatickom vierovyznaní neregistrovaných náboženských skupín a spolkov vychádzajúcich z orientálnych náboženstiev, okultistických alebo psychoanalytických skupín. ⁷⁾ Pojem sekta nie je v trestnom zákone definovaný, rovnako tam nenájdeme ani definíciu náboženského extrémizmu. Obsah týchto pojmov je rozobratý v literatúre, ktorá sa venuje problematike extrémizmu a v jeho rámci náboženskému extrémizmu. V koncepcii boja proti extrémizmu je definovaný náboženský extrémizmus ako extrémizmus prezentovaný náboženskými zoskupeniami, ktoré svojou ideológiou, názormi a z nich následne vyvíjanými aktivitami a činnosťami môžu ohrozovať život, zdravie alebo majetok osôb a porušovať všeobecne záväzné právne predpisy. ⁸⁾

V koncepcii boja proti extrémizmu je definované aj nebezpečné spoločenstvo: *„Nebezpečné spoločenstvo sa vyznačuje praktikami psychickej manipulácie, uctievaním vodcu alebo vedenia a ekonomickým, fyzickým, psychickým alebo sexuálnym zneužívaním svojich členov. Narúša integritu osobnosti, poškodzuje zdravie, ohrozuje život a nesie aspoň niektoré z nasledujúcich znakov: autoritatívne vedenie, selekcia informácií, uzavretosť fyzickú alebo ideovú, utajovanie štruktúr a náuky a konfliktnosť“*.

Nebezpečné spoločenstvá rozdeľujeme podľa toho, z akých princípov vychádzajú. Môžeme ich rozdeliť na náboženské, terapeutické, komerčné a politické spoločenstvá. Náboženský extrémizmus je najčastejšie spájaný s rôznymi náboženskými skupinami či novými náboženskými hnutiami. Prvky extrémizmu v nich tvoria nehumánne manipulatívne formy uplatňované vedením náboženských hnutí voči ich prívržencom. K náboženskému extrémizmu patria sekty, pseudoreligiózne zoskupenia, fanatické náboženské skupiny a hnutia.

Náboženský extrémizmus sa prejavuje striktným a násilným presadzovaním či vnucovaním náboženských dogiem a pochybných náboženských výkladov, fanatickým vyznávaním učenia ich zakladateľa alebo vodcu. K typickým prejavom náboženského extrémizmu patrí ohrozenie mravného vývoja obyvateľstva (najmä mládeže), ktoré pri sfanatizovaných jedincoch – členoch náboženských extrémistických zoskupení, môže vyústiť až do ich masových samovrážd či zabití nevinných osôb, príp. môže dôjsť k ohrozeniu zdravia alebo majetku iných osôb.

Na rozdiel od pravicovo a ľavicovo orientovaných prejavov extrémizmu je náboženský extrémizmus v povedomí laickej spoločnosti vnímaný ako jav, ktorý sa Slovenskej republiky netýka, resp. iba nepriamo, či okrajovo. Ako náboženský extrémizmus je vnímané konanie islamských radikálov a extrémistov v zahraničí. Avšak tento jav sa môže dotýkať každého jednotlivca, môže zasiahnuť do života kohokoľvek. Aj u nás pôsobia viaceré sekty, ktoré sa navonok neprejavujú ako extrémistické zoskupenia, ale svojím konaním, svojimi cieľmi a spôsobmi ich dosahovania také sú.

Ústava Slovenskej republiky deklaruje, že náš štát sa neviaže na nijakú ideológiu ani náboženstvo. Postavenie cirkví upravuje zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z. a zákona č. 201/2007 Z. z. Svoju činnosť na území Slovenskej re-

7) Vojenská osveta : Spoločenskovedné semináre, 2. časť.

8) Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019.

POZNÁMKY

publiky môžu vykonávať iba cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky. Podmienky registrácie upravuje zákon č. 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností. Aktuálne je zaregistrovaných 18 cirkví a náboženských spoločenstiev.

Okrem týchto registrovaných cirkví svoju činnosť vyvíjajú aj cirkvi, resp. spoločenstvá, ktoré nie sú registrované a ktoré sa všeobecne označujú ako sekty. Čl. 2, ods. 6 nariadenia ministra vnútra Slovenskej republiky č. 27/2001 o postupe v oblasti boja s extrémizmom a o úlohách monitorovacieho strediska rasizmu a xenofóbie charakterizuje sekty ako deštruktívne náboženské skupiny založené na fanatickom vierovyznaní, prípadne priamo na podvodoch ich zakladateľa, ktoré výrazným spôsobom narušujú mravný vývoj najmä mládeže alebo porušujú právny poriadok, prípadne svojou ideológiou a názormi ohrozujú životy, zdravie alebo majetok osôb a porušujú všeobecne záväzné právne predpisy. Okrem sektárskeho fanatizmu je pre sekty príznačné aj elitárstvo, t. j. pocit nadradenosti, náboženská neznášanlivosť, monopol na „duchovnú pravdu“ spojený s presvedčením o vlastnej exkluzívnosti/výhradnosti v mediácii božstva.

Sekta je organizovaná skupina ľudí založená na dogmatickom náboženskom alebo mystickom základe, ktorej členovia žijú spravidla v komunite alebo v spoločenstve pod psychologickým vplyvom jednej alebo viacerých osôb, na ktorých sú psychicky alebo ekonomicky závislí a odmietajú určité spoločenské, právne normy.⁹⁾ Niektoré sekty sú založené na tradičnom učení, iné vychádzajú z orientálnych náboženstiev a filozofií, ďalej sú to satanistické sekty a psychoanalytické sekty. Samozrejme, toto delenie je iba orientačné. Na Slovensku pôsobí cca 50 neregistrovaných náboženských, resp. duchovných spoločenstiev. Nie všetky sú zároveň aj extrémistickými skupinami, ich činnosť nie je v rozpore s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Časť denominovaných náboženských spoločností vznikla odtrhnutím sa od pôvodnej cirkvi. Základom ich učenia je z kontextu vytrhnutá časť učenia pôvodnej cirkvi a táto časť je prezentovaná ako jediná správna viera. Pokiaľ svojich členov neobmedzujú na ich právach a slobodách, nedá sa o nich hovoriť ako o extrémistických skupinách, sektách.

Iným prípadom už je, keď je sekta zameraná protispoločensky, odmieta právny poriadok, kultúru danej spoločnosti, obmedzuje svojich členov v ich slobodnej vôli, manipuluje nimi, a to najmä za účelom získania ich majetku či iných výhod a je badateľná aj snaha o ovládnutie štátnych úradov svojimi členmi. Činnosť takýchto siekt je v jednej rovine nebezpečná pre jednotlivcov, ktorí sa v dôsledku manipulácie postupne odčleňujú od svojej rodiny, okruhu známych, svoj majetok a výsledky svojej práce venujú sekte, sú izolovaní a strácajú reálny pohľad na situáciu, v ktorej sa ocitli, na všetko nazerajú vnútenou optikou cirkví. V druhej rovine sa jedná o prenikanie členov siekt do štátnych orgánov, a to vrátane bezpečnostných zložiek štátu.

9) LEBEDA, D. Úvod do problematiky extrémizmu, s. 42.

Z pohľadu laika je náboženským extrémizmom aj konanie islamských extrémistov v zahraničí (Islamský štát, Al-Kaida a pod.), teda niečo, čo sa nás, Slovenskej republiky netýka. Iný pohľad na problematiku náboženského extrémizmu nadobudnú až po kontakte so sektou, zvyčajne vtedy, keď sa členom sekty stane blízky človek. Nakoľko na Slovensku sa, na rozdiel od zahraničia (hromadná samovražda členov siekt Nebeská brána, Rádu slnečného chrámu, Chrámu ľudu), nestala žiadna vážna tragédia, široká verejnosť nevníma sekty ako priame, blízke ohrozenie. Činnosť siekt u nás nemá masový charakter.

2. 2 Náboženský extrémizmus a Slovensko

V našej republike pôsobí približne 50 siekt. K najznámejším patria Slovo života, hnutie Haré Krišna, Cirkev zjednotenia (moonisti), Scientologická cirkev, hnutie Grálu, Sri Chinmoy, Sahája jóga, Slobodná ľudová misia, Svetová cirkev Stvoriteľa a rôzne satanistické spolky.¹⁰⁾

Všeobecne je možné povedať, že sektu charakterizujú nasledovné znaky:

- má svojho vodcu, ktorý sa prehlasuje za jediné autoritu, vyžaduje od svojich členov absolútnu poslušnosť,
- má svoju ideológiu, ktorú vyhlasuje za jediné správnu, nemennú, ktorej treba bez výhrad veriť a prijímať ju, nie o nej kriticky premýšľať,
- je elitná, teda jediná pravá, vyvolená, ktorá dokáže vyriešiť všetky problémy,
- nespôsobuje s inými spoločnosťami, združeniami, cirkvami,
- na získavanie nových členov, ale aj na udržanie členov používa psychickú manipuláciu,
- hlavným cieľom je najčastejšie obohatenie vodcu, resp. jeho blízkeho okruhu.

Samostatné použitie symbolu alebo znaku v extrémistickej oblasti nemusí nutne zakladať trestno-právnu zodpovednosť. Vždy je dôležité posudzovanie skutočnosti vo vzťahu ku konkrétnej osobe, k situácii a prostrediu, v ktorom sa symbol alebo znak vyskytol. Uvedenie symbolov a znakov v nasledujúcom texte je v značne obmedzenom rozsahu, má informatívny charakter a má slúžiť pre študijné účely.

2. 2. 1 Satanisti

Väčšina siekt navonok prezentuje také ciele, ako je upevnenie rodiny, zdravia, vzdelanie, práca s mládežou, č boj proti drogám. V povedomí verejnosti je typickou sektou satanistická sekta. Na ňu sa vyššie uvedené charakteristiky vzťahujú minimálne. Patrí medzi okultistické sekty. Je to hnutie namierené proti kresťanstvu, nie je však jednotné, existuje množstvo satanistických skupín, ale mnoho jedincov vy-

10) MAREK J.: Extrémizmus a jeho prejavy v Európe a na Slovensku, s. 53-82.

POZNÁMKY

znáva satanizmus bez naviazania na nejakú skupinu, resp. len s niekoľkými podobne zmýšľajúcimi osobami, ktorí sa stretávajú a vykonávajú rituály. Hoci satanizmus nie je jednotným hnutím, satanisti sú pomerne ľahko spoznatelní. Charakteristické je pre nich čierne oblečenie a satanistické symboly (obrátený pentagram, obrátený kríž, číslo 666). Podľa samotných satanistov je základné rozdelenie satanizmu na teistický a ateistický.

Teistický satanizmus sa nazýva aj tradičný satanizmus. Vychádza z kresťanskej viery v Satana ako protipólu Boha, kde Boh predstavuje absolútne dobro a Satan absolútne zlo. Je to kult, ktorý uctieva Satana ako božstvo. Súčasne zahŕňa vieru v mágiu, ktorá je ovplyvňovaná pomocou rituálov. Okrem toho jeho prívrženci využívajú meditáciu a rozvoj osobnosti. Jednou zo skupín teistických satanistov sú aj Obrátení kresťania, ktorí vykonávajú čierne omše. Odnožou teistických satanistov je aj luciferianizmus, čo je viera v Lucifera ako symbol nekonečného hľadania múdrosti a sily pomocou prírody. Podľa Biblie sa archanjel Lucifer vzoprel Bohu, a preto bol zvrhnutý do pekla, ktorého sa stal vládcom. Podľa ateistického satanizmu je Satan iba symbolom určitých ľudských charakterových čŕt a ľudskej prirodzenosti. Tento smer má viacero podtypov.

Na Slovensku pôsobí odnož celosvetovo rozšírenej Cirkvi Satanovej, ktorá vychádza z učenia Antona Szandora LaVeya a jeho Satanskej biblie, ktorá bola vydaná v roku 1969. LaVey nahradil 10 božích prikázaní Deviatimi satanskými vyhláseniami:

1. Satan uznáva pôžitkárstvo namiesto odriekania.
2. Satan uznáva vitálnu existenciu namiesto duchovného života.
3. Satan uznáva nepoškvrnenú múdrosť namiesto pokryteckého sebaklamu.
4. Satan uznáva láskavosť k tým, ktorí si ju zasluhujú, namiesto plytvania láskou na nevďačníkov.
5. Satan uznáva pomstu namiesto nastavenia druhého líca.
6. Satan uznáva zodpovednosť k zodpovedným namiesto starosti o psychických upírov.
7. Satan uznáva človeka iba ako ďalšie zviera, niekedy lepšie, no častejšie horšie ako tie, čo chodia po štyroch, ktoré sa pod vplyvom „božsky duchovného a intelektuálneho vývoja“ stalo najzákernejším zvieratom zo všetkých.¹¹⁾
8. Satan uznáva všetky takzvané hriechy, pretože vedú k telesnému, duševnému alebo citovému uspokojeniu.
9. Satan je najlepším priateľom cirkvi akého kedy mala, pretože ju celé roky udržiava v činnosti.¹²⁾

Prvá Cirkev Satanova vznikla v Československu 1. októbra 1991. Bola vyhlásená Jiřím Valterom, ktorý sa stal jej veľkňazom „Big bossom“ a jej sídlom sa stalo Brno, pričom o prijímaní nových členov rozhodoval výlučne Valter. V roku 1999 informoval svojich členov, že prerušil styky so svetovou Cirkvou Satanovou a následne aj

11) Satanisti – Slovensko.

12) KELEMEN, M. - HAVAJ, P. - PORADA, V.: Extrémizmus ako bezpečnostná hrozba spoločnosti a občanov, s. 84.

rezignoval na vodcovskú pozíciu. Neskôr sa zmenil aj názov československej odnože na Prvý československý chrám cirkvi satanovej. Samostatné zastúpenie na Slovensku oficiálne doposiaľ nemá. V predchádzajúcich rokoch bola činná satanistická sekta Deti satanove, ktorá svoju činnosť vyvíjala v Trebišove a okolí a bola združená okolo „veľkého mága“ Alexeja. Satanistické zoskupenia zostávajú pred verejnosťou skryté a ich existencia a činnosť zvyčajne vyjde najavo až v prípade spáchania trestného činu niekým zo skupiny, prípade spáchania samovraždy alebo poškodzovania majetku. Tieto menšie skupiny svoju činnosť vyvíjajú samostatne, izolovane od iných skupín, stretávajú sa na koncertoch metalovej hudby. Samozrejme, internet je nástrojom, prostredníctvom ktorého sa satanisti (aj ostatní extrémisti) vedú kontaktovať, ale aj verbovať nových členov a pod.

V nedávnej minulosti v lete roku 2014 zarezonoval odpor obyvateľov Novej Bane voči plánovanému konaniu metalového festivalu Gothoom Open Air Fest. Požadovali jeho zakázanie, a to najmä z dôvodu obsahu textov kapiel, ktoré mali na festivale vystúpiť a z celkového satanistického podtónu festivalu. Festival sa napokon konal, aj keď texty kapiel mali kvôli obsahu preskúmať kriminalisti.

2. 2. 2 Haré Krišna

Medzinárodná spoločnosť pre vedomie Krišnu (International Society for Krishna Consciousness, skratka ISKCON) bola založená A. Č. Bhaktivedantom Swamim Prabhupádcom v New Yorku v roku 1966.

Centrum Slovenskej spoločnosti pre vedomie Krišnu (ISKCON) sa nachádza v malej dedinke Abranovce pri Prešove, kde hnutie prevádzkuje projekt ekologickej farmy. Mottom fariem Hnutia Hare Krišna je „Jednoduchý život a hlboké myslenie“. Podľa vyjadrenia stúpenčov a prevádzkovateľov farmy *„cieľom tohto projektu je ukázať spôsob života, ktorý je založený na duchovnom porozumení a jednoduchom spôsobe obživy“*. A to nielen ukázať, ale aj dať možnosť takýmto spôsobom života žiť, ako aj učiť a viesť ľudí k tomuto, pre človeka prirodzenému spôsobu života. Takýto spôsob života aj podľa Písiem robí človeka šťastným a spokojným. Základom hnutia je Haré Krišna Mahá-mantra: Haré Kršna, Haré Kršna, Kršna Kršna, Haré Haré Haré Ráma, Haré Ráma Ráma Ráma, Haré Haré. Stúpenci hnutia sa dobrovoľne zriekajú jedenia mäsa, nedovoleného pohlavného styku, intoxikácie (a to nielen alkoholom a omamnými látkami, ale aj kávou, čajom a cigaretami) a hazardovania. Oddaní vstávajú veľmi skoro ráno, okolo 3.30 hodine a využívajú ranné hodiny na meditáciu a štúdium. Počas dňa chodia rozdávať védsku literatúru a časopis *Návrat k Bohu* na verejné miesta. Okrem toho sa oddaní zamestnávajú v kazateľských činnostiach, umeleckej tvorbe, venujú sa farmárčeniu, vareniu vo vegetariánskych reštauráciách, organizovaní rôznych festivalov, prednášok, atď.

Zakladateľ hnutia stanovil týchto sedem cieľov:

1. Systematicky šíriť duchovné poznanie v celej spoločnosti a vzdelávať všetkých ľudí v zásadách duchovného života, v záujme zvrátenia nerovnováhy životných hodnôt a dosiahnutia skutočnej jednoty a mieru vo svete.

POZNÁMKY

2. Šíriť vedomie Krišnu tak, ako je zjavené v Bhagavad-gíte a Šrímad-Bhágavate.
3. Zbližovať členov hnutia a viesť ich ku Krišnovi, pôvodnej zvrchovanej bytosti, a tak v nich a v celom svete rozvíjať ideu, že každá duša je nedeliteľná časť Boha (Krišnu).
4. Učiť a podporovať sankírtanové hnutie, zborové spievanie Svätých mien Boha, ako je zjavené v učení Pána Šrí Čaitanju Maháprabhua.
5. Vybudovať pútnické miesta spojené so zábavami Pána Krišnu v prospech členov a celej spoločnosti.
6. Združovať členov za účelom vyučovania jednoduchšieho a prirodzenejšieho spôsobu života.¹³⁾
7. Tlačiť a šíriť periodické publikácie, knihy a inú literatúru v záujme dosiahnutia vyššie uvedených cieľov.¹⁴⁾

Vo viacerých slovenských mestách prevádzkuje hnutie sieť vegetariánskych reštaurácií Góvinda. Stúpenci hnutia sa prezentujú pochodmi v mestách, na ktorých v tradičnom oranžovom oblečení a s vyholenými hlavami (okrem ponechaného pramienka vlasov na temene) za sprievodu hudby (bubienkov) spievajú mantru Haré Krišna.

2. 2. 3 Scientológia

Na Slovensku začala scientológia svoju činnosť v roku 1995. V súčasnosti má viac ako dvetisíc členov. Jedným z hlavných predstaviteľov scientológov na Slovensku je zakladateľ spoločnosti Business Success. V Slovenskej republike sú scientologické organizácie registrované ako občianske združenia, ktoré majú svoju činnosť povolenú Ministerstvom vnútra SR (na Slovensku scientológia nie je zatiaľ uznaná ako náboženská spoločnosť, pretože zákony SR umožňujú registráciu novej cirkvi až po preukázaní 20 000 členov).

Scientológia je od samého začiatku vnímaná veľmi rozporuplne. Je považovaná za filozofiu vytvorenú v roku 1954 americkým autorom sci-fi L. Ronom Hubbardom, ktorý ju charakterizoval ako „aplikovanú náboženskú filozofiu“ a základ nového náboženstva. Hubbard ju označuje ako náboženstvo, keďže obsahuje metódy a postupy na zvyšovanie duševných a duchovných kvalít jedinca. Scientológiou v našom kontexte je tiež Church of Scientology, celosvetová organizácia založená v roku 1954. Vlastní obchodné značky, zaoberá sa vzdelávaním aj charitou. Je označovaná za pseudonáboženskú organizáciu, cirkev, sektu, korporáciu.

Okrem nejasností a otázok, ktoré sa s organizáciou vlečú, ich v sebe organizácia ukrýva ešte oveľa viac. Hlavným zdrojom kontroverznosti je myšlienka mnohých odporcov a kritikov, ktorí veria, že scientológia len bezohľadne využíva svojich členov a naopak všetkých, ktorí sú proti prenasleduje a umlčuje. Nadnesene povedané, chce si údajne podmaniť celý svet. Využívanie členov je myslené aj finančne,

13) Nová ekačakra : Projekt Hnutia Haré Krišna.

14) Hare Krišna : Základná filozofia hnutia Hare Krišna.

keďže členovia častokrát darujú či už finančnú hotovosť, alebo svoj majetok na využívanie z hľadiska úplnej odovzdanosti hnutiu.

Najhlavnejším stavebným pilierom celej filozofie je skutočnosť, že scientológia vníma človeka ako súbor troch častí. Každý človek sa údajne skladá z tela, mysle a thetanu, ktorý je nesmrteľnou časťou každého z nás. Výraz pochádza z gréckeho písmena theta, ktoré používali už starovekí Gréci na vyjadrenie myšlienky alebo ducha. Niektoré zdroje tak v jednoduchosti prekladajú thetan ako dušu. Thetani alebo inak povedané duše majú podľa scientológov prežívať už miliardy rokov, a to takým spôsobom, že sa rodia stále znovu a znovu. Teda sa reinkarnujú.

2. 2. 4 Cirkev zjednotenia (Hnutie zjednotenia)

Cirkev založil 1. mája 1954 Sun Myung Moon, ktorý sa narodil v roku 1920 a pochádza zo Severnej Kórei. Úplný názov cirkvi je Asociácia Ducha svätého pre zjednotenie svetového kresťanstva. V roku 1997 sa premenovali na Federáciu rodín za mier vo svete.¹⁵⁾

Základné učenie napísal Moon v knihe Božský princíp. Oficiálnymi cieľmi hnutia sú:

- zjednotenie všetkých náboženstiev a vierovyznaní,
- boj proti komunizmu,
- vytvorenie „pravej“ rodiny,
- mier vo svete.

Aj napriek týmto, na prvý pohľad vznešeným a mierovým cieľom sa jedná o extrémistické hnutie so všetkými znakmi extrémistickej sekty. Členovia sekty (hnutia) sa musia po vstupe do cirkvi zriecť svojej rodiny, bezvýhradne prijať autoritu Moona a jeho ženy a ich učenie, odovzdať hnutiu svoj majetok, odovzdávať hnutiu 10 % platu, venovať svoj čas výhradne hnutiu, zúčastňovať sa bohoslužieb a vziať si za manžela partnera, ktorého vyberie vodca (známe sú hromadné sobáše členov sekty na štadiónoch v rovnakom čase na rôznych miestach sveta, ktoré uzatvára vodca Moon). Z uvedeného vidieť, že osoba, ktorá do hnutia vstúpi, podriadi všetky stránky svojho života hnutiu a tým je otvorená cesta k úplnej manipulácii zo strany vodcu. Hnutie je zamerané najmä na získavanie mládeže. Na Slovensku pôsobia kluby CAPR a HARP clubov. CAPR cluby (Collegiate Asociation for the Research of principles – vysokoškolské združenie pre výskum princípov) sú zamerané na vysokoškolákov, HARP na stredoškolákov (v Banskej Bystrici pôsobí HARP club s názvom Mesto Zion). Organizujú navonok nevinné akcie, ako napríklad večery o kultúre nejakej krajiny, výlety do prírody a prednášky na rôzne témy.¹⁶⁾

Okrem týchto klubov pod záštitou moonistov pôsobia na Slovensku viaceré organizácie, pri ktorých na prvý pohľad nie je zjavné, že môžu mať niečo spoločné

15) ŠKODOVÁ, I. - ŠKODOVÁ, Z.: Všetko o ste chceli vedieť o sektách, ale nemali ste sa koho spýtať.

16) MAREK J. - MARTAUS T.: Extrémizmus ako pojem a jeho vyjadrenie v právnom poriadku SR.

POZNÁMKY

s Hnutím zjednotenia, napr. Slobodná mládež (Free Teens) výchovný program na prevenciu AIDS-HIV, Slovenská asociácia Won Hwa Do (bojové umenie) v Košiciach, Martine, Žiline a iné. Každá sekta, teda v ich vlastnom ponímaní cirkev, či hnutie, ktoré pôsobia na Slovensku, navonok vykonávajú nielenže neškodné, ale priamo prospešné aktivity. Ich skutočným cieľom je však vlastné obohatenie a získanie moci.

3 ZÁVER

Aj keď na Slovensku v súčasnosti náboženský extrémisti nepredstavujú bezprostredné nebezpečenstvo, v budúcnosti to nie je vylúčené. Tejto oblasti bude potrebné venovať náležitú pozornosť zo strany štátu, pretože môže priamo ohroziť bezpečnostnú situáciu v štáte. Pri plánovaní nožnej reakcie na ohrozenia spojené s náboženským extrémizmom je potrebné pracovať s informáciami a skúsenosťami, ktoré majú naši partneri v medzinárodných organizáciách (OSN, NATO, OBSE, EÚ atď.)

Väčšina náboženských teroristických činov vzniká za morálnej, ideologickej a organizačnej podpory skupiny ľudí alebo komunity a zväčša vzniká ako kolektívne rozhodnutie. Je potrebná aj obrovská morálna trúfalosť aktérov extrémistických činov na ospravedlnenie deštrukcie majetku alebo na odpustenie brutálnych útokov na životy iných, najmä na život niekoho, koho ledva poznajú a proti komu neprejavujú nijaké osobné nepriateľstvo. Vyžaduje sa aj dostatok vnútorného presvedčenia, spoločenského uznania, ako aj jasný znak schválenia od zákonnej autority alebo ideológie, ktorú rešpektuje.

Vo všetkých prípadoch aktérov pri ich činoch podporovali nielen ľudia, ale aj všeobecné presvedčenie, že svet už bol násilný, už bol zapletený do obrovských bojov, čo dávalo ich vlastným násilným činom morálny zmysel. Toto je podstatná črta týchto činov – predstava, že ich skupiny sú a boli terčom útoku a že ich činy sú jednoducho odpoveďou na túto skúsenosť.

Náboženský extrémisti však navyše môžu počítať s tým, že ľudia pravej viery sú odhodlaní v mene svojho Boha obetovať aj vlastné životy.¹⁷⁾ Motivácia náboženských extrémistov býva rôzna. Násilie sa pre nich stáva nielen neoddeliteľnou súčasťou náboženstva, ale aj povinnosťou, ktorú vykonávajú v mene niektorej konkrétnej teologickej viery. Náboženský extrémizmus obsahuje prvok Božieho prikázania, vnuknutia, ktorý svetskému terorizmu chýba.

Rozdiel medzi týmito dvoma druhmi terorizmu je aj v „publiku“, na ktoré sú zamerané ich aktivity. Svetskí teroristi sa pokúšajú oslovovať ľudí, ktorí s nimi sympatizujú, členov komunity, ktorú podľa svojho tvrdenia ochraňujú alebo ľudí trápených nespravodlivosťami, za ktorých sa cítia oprávnení hovoriť. Naproti tomu náboženský extrémisti sa angažujú v boji, ktorý považujú za „totálnu vojnu“. To im umožňuje uplatňovať násilie bez obmedzenia, a každého kto nie je členom ich náboženstva, môžu považovať za legitímny cieľ.

17) MERKL, P. – SMART, N. (eds.): Religion and Politics in the Modern World.

Náboženský extrémisti sa zvyčajne usilujú len o prospech príslušníkov svojho náboženstva. Tak sa idea šírenia „dobra“, s ktorou väčšina ľudí spája náboženstvo, stáva pre nich nepodstatnou. Svetskí teroristi považujú násilie za prostriedok potrebný na dosiahnutie cieľa. Naproti tomu náboženský extrémisti, vďaka prvku „Božieho vnuknutia“ pri svojej motivácii, vidia cieľ už v samotnom násilí. Problém býva v interpretácii vieroučných dokumentov, kde v každom náboženstve existuje istá miera slobody. A náboženské authority, či už ide o ajatolláhov, mulláhov, rabínov, duchovných, pastorov, alebo reverendov, môžu interpretovať vieroučné texty (Korán, Bibliu, Tóru) tak, akoby náboženstvo ospravedlňovalo akty násilia. A tak sa z náboženských teroristov stávajú bojovníci za Božiu vec, oveľa odhodlanejší a krutejší než svetskí teroristi.

Z uvedeného vychádza aj rozdielne vnímanie samých seba a svojich činov. Zatiaľ čo svetskí teroristi vidia sami seba vo vnútri systému, ktorý sa snažia zlepšiť, náboženský extrémisti vnímajú sami seba mimo systému, ktorý podľa nich nestojí za záchranu, preto sa usilujú o rozsiahle a radikálne zmeny. Tento pocit odcudzenia systému umožňuje náboženským extrémistom používať omnoho ničivejšie násilie proti väčšiemu počtu ľudí. Náboženský extrémisti považujú ľudí mimo svojej komunity za podradných, celkom zámerne ich preto označujú dehumanizujúcimi pojmami, ako napríklad neveriaci psi, diablove deti... Náboženské extrémistické skupiny predstavujú v súčasnosti odlišné a potenciálne oveľa väčšie nebezpečenstvo než tradičný terorizmus. Sú totiž úplne nevypočítateľné.

Nikto nevie, prečo sa niektoré okrajové hnutia inak vcelku mierumilovných náboženských spoločností z ničoho nič uchýlia k násiliu a pustia sa do smrtonosnej kampane terorizmu. A tak tradičné poňatie politiky boja s terorizmom, ako politické ústupky, peňažné odmeny, amnestie, na náboženských extrémistov vôbec neplatí.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Encyklopedie : Světový terorismus. 1. vyd. Praha : Svojtka & Co., 2001. 536 s. ISBN 80-7237-340-4.

Hare Krišna : Základná filozofia hnutia Hare Krišna [online]. Facebook.com, 2013 [cit.2018-10-04]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/notes/573950999331511/>>.

HEELAS, P.: *The Spiritual Revolution : From Religion to Spirituality*. In: WOODHEAD, L. et al. (eds.) : *Religions in the Modern World : Traditions and Transformations*. London : Routledge 2002, s. 357-377.

IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M.: *Vreckový slovník cudzích slov*. Bratislava : Kniha –Spoločník, 1993. 846 s. ISBN 80-901160-2-7.

JUERGENSMEYER, M.: *Terror in the mind of God*. Berkeley : University of California Press, 2000.

KELEMEN, M. - HAVAJ, P. - PORADA, V.: *Extrémizmus ako bezpečnostná hrozba spoločnosti a občanov*. Karlovy Vary : Vysoká škola Karlovy Vary, 2011. 124 s. ISBN 978-80-87236-07-9.

POZNÁMKY

Koncepcia boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019 [online]. Ministerstvo vnútra, 2015 [cit. 2018-10-15]. Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opr/nptj/koncepcia%20extremizmus%202015-2019.pdf>.

LEBEDA, D.: *Úvod do problematiky extrémizmu*. Praha : Wolters Kluwer, a. s., 2013. 98 s. ISBN 978-80-7478-394-4.

MAREK J.: Extrémizmus a jeho prejavy v Európe a na Slovensku. In: *Vojenská osveta : Spoločenskovedné semináre, 2. časť*. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2018, s. 53-82. ISBN 978-80-89609-18-5.

MAREK J. - MARTAUS T.: Extrémizmus ako pojem a jeho vyjadrenie v právnom poriadku SR. In: *9. medzinárodná vedecká konferencia : Národná a medzinárodná bezpečnosť 2018, 25. – 26. októbra 2018, Liptovský Ján*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, [2018], s. 280-287. ISBN 978-80-8040-568-7.

MERKL, P. - SMART, N. (eds.): *Religion and Politics in the Modern World*. New York: New York University Press, 1983. 276 s.

Nová Ekačakra : Projekt Hnutia Haré Krišna [online]. ISKCON [cit. 2018-10-12]. Dostupné na internete: <www.ekacakra.sk>.

Satanisti – Slovensko [online]. Facebook.com [cit. 2018-10-04]. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/pages/Satanisti-Slovensko/431347986984291>>.

ŠKODOVÁ, I. - ŠKODOVÁ, Z.: *Všetko čo ste chceli vedieť o sektách, ale nemali ste sa koho spýtať* [online]. Aktivisti.sk, 2012 [cit. 2018-10-15]. Dostupné na internete: <<http://ateisti.sk/vsetko-o-sektach-dokument-otazky-odpovede-kulty/>>.

Vojenská osveta : Spoločenskovedné semináre, 2. časť. Liptovský Mikuláš : Personálny úrad OS SR, 2013. ISBN 978-80-89609-03-1.

YOUNG, L. A. (ed.) : *Rational Choice Theory and Religion : Summary and Assessment*. New York – London : Routledge, 1997. 187 s. ISBN 0-415-91191-5.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Charakterizujte náboženský extrémizmus.
2. Definujte formy náboženského extrémizmu na Slovensku.
3. Vymenujte skupiny pôsobiace na Slovensku, ktoré spĺňajú atribúty náboženského extrémizmu.
4. Popíšte rozdiely medzi teroristickými aktivitami a inými formami nátlakových akcií.
5. Objasnite pojem sekularizácia spoločnosti.